

УДК 81'42:27-29:241

DOI <https://doi.org/10.32782/2412-933X/2025-XXIV-4>

РИТОРИЧНІ І ЛОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПЕРЕКОНАННЯ В ПРОПОВІДЯХ ЙОАНА ЗОЛОТОУСТА: НІМЕЦЬКОМОВНИЙ АНАЛІЗ

Іванюк Людмила

доктор філософії, доцент кафедри німецької філології
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID ID: 0009-0003-7751-7403

*Статтю присвячено комплексному аналізу риторичних і логічних стратегій соціального переконання в проповідях Йоана Золотоуста на основі німецькомовних перекладів із бібліотеки *Bibliothek der Kirchenväter*. У дослідженні подано, як візантійський богослов формує етичну парадигму милосердя, справедливості й духовної відповідальності через мовні механізми впливу на свідомість і поведінку адресата. Особливу увагу приділено взаємодії трьох риторичних опор – *ethos*, *logos* і *pathos* – у побудові переконливої аргументації, де милостиня постає не жестом співчуття, а моральною нормою й сакральним актом.*

Проаналізовано застосування класичних тропів (метафори, антитези, парадокси), логічних фігур (індукція, аналогія, силогізм) та семантичних реконцептуалізацій, що дозволяють трансформувати уявлення про соціальну ієрархію. Золотоуст редефінює поняття бідності, підносячи вбогих до статусу духовних благодійників, а матеріальну пожертву трактує як інвестицію у власне спасіння. Проповідь постає як форма дієвого морального впливу, що інтегрує богословське вчення з екзистенційним закликом до конкретної дії.

Розгляд німецькомовної рецепції Золотоуста дозволяє простежити довготривалий вплив його ідей на європейську моральну думку та християнську риторичку. Дослідження має міждисциплінарний характер і демонструє актуальність християнського дискурсу у світлі сучасних викликів: війни, бідності, втрати солідарності. Йоан Золотоуст постає як майстер слова, який перетворює проповідь на інструмент етичної трансформації суспільства.

Ключові слова: Йоан Золотоуст, милосердя, риторика, проповідь, переконання, рецепція.

Ivanyuk Lyudmyla

Doctor of Philosophy,
Associate Professor at the Department of German Philology
Lesya Ukrainka Volyn National University

RHETORICAL AND LOGICAL STRATEGIES OF SOCIAL PERSUASION IN THE SERMONS OF JOHN CHRYSOSTOM: A GERMAN LANGUAGE ANALYSIS

*The article is devoted to a comprehensive analysis of the rhetorical and logical strategies of social persuasion in the sermons of John Chrysostom based on German-language translations from the *Bibliothek der Kirchenväter* library. The study shows how the Byzantine theologian shapes the ethical paradigm of mercy, justice and spiritual responsibility through linguistic mechanisms of influence on the consciousness and behaviour of the recipient. Particular attention is paid to the interaction of three rhetorical elements – *ethos*, *logos* and *pathos* – in building a convincing argument, where alms is not a gesture of compassion, but a moral norm and a sacred act.*

The article analyses the use of classical tropes (metaphors, antitheses, paradoxes), logical figures (induction, analogy, syllogism) and semantic reconceptualisations that allow transforming the idea of social hierarchy. Chrysostom redefines the concept of poverty, presenting the poor as spiritual benefactors, and interprets material donations as an investment in one's own salvation. The sermon appears as a form of effective moral influence that integrates theological teaching with an existential call to action.

The study of the German-language reception of Chrysostom allows us to trace the long-term influence of his ideas on European moral thought and Christian rhetoric. The study has an interdisciplinary character and demonstrates the relevance of Christian discourse in the light of contemporary challenges: war, poverty, and loss of solidarity. John Chrysostom appears as a master of the word who turns the sermon into an instrument of ethical transformation of society.

Key words: John Chrysostom, mercy, rhetoric, sermon, persuasion, reception.

Вступ. Дослідження риторичних і логічних стратегій соціального переконання в проповідях Йоана Золотоуста є науково актуальним із кількох причин. Йоан Золотоуст як один із найавторитетніших християнських проповідників справив тривалий вплив на становлення моральної свідомості в східнохристиянській і європейській культурі. Вивчення його мовних засобів переконання дає змогу глибше осмислити, як через релігійний дискурс формувалися уявлення про милосердя, справедливість і суспільну відповідальність. Значне дослідницьке зацікавлення викликає також німецькомовна рецепція його творів, що має багатовікову традицію та дозволяє проаналізувати культурно-історичні особливості інтерпретації Золотоустової етики в різні періоди. На тлі сучасних суспільних викликів – війни, міграції, соціальної нерівності – звернення до моральної аргументації Золотоуста набуває нового змісту, сприяючи актуалізації його спадщини в публічному дискурсі. У цьому сенсі дослідження має не лише філологічну цінність, а й міждисциплінарне і соціально-етичне значення.

Аналіз стану досліджень. Значний внесок у теоретичне осмислення риторичних структур у німецькомовному науковому дискурсі зробив Генріх Лаусберг (Heinrich Lausberg), зокрема у своїй праці «Handbuch der literarischen Rhetorik» [7], де систематизовано фігури й тропи античної та християнської риторики. Його методологія є цінною основою для аналізу текстів Золотоуста. Мартін Іллерт (Martin Illert) у своїй дисертації «Johannes Chrysostomus und das antiochenisch-syrische Mönchtum» [5] комплексно розглядає богословські, риторичні та соціально-історичні аспекти творчості богослова в контексті сирійського монашества. Своєю чергою Йоганнес Бройєр (Johannes Breuer) у розділі «Rhetorik im Christentum» (у складі «Handbuch Antike Rhetorik») [2] аналізує християнську риторику, приділяючи окрему увагу проповідницькому стилю Золотоуста.

У вітчизняному мовознавстві увагу привертає методичний посібник «Риторика» Лариси Мафтин [10], де подані загальні засади риторичного аналізу, які можуть бути адаптовані до дослідження проповідей Йоана Золотоуста. У статті Юлії Розумної «Образи священництва та чернецтва у творах Йоана Золотоустого: риторика та історична дійсність» [11] акцент зроблено на риторичних прийомах, що формують соціальні образи в церковному дискурсі.

Методологія дослідження поєднує риторичний аналіз, логіко-аргументативний розбір, герменевтичну інтерпретацію, а також семантико-прагматичний аналіз перекладених текстів. Запропонований аналіз спрямовано на дослідження того, як мовні засоби сприяють формуванню ідей милосердя, справедливості та соціальної відповідальності в теологічному й етичному контекстах. Особливу увагу приділено впливу проповідницького дискурсу

на аудиторію через концепти морального імперативу. У дослідженні описано основні риторичні фігури, як-от метафори, парадокси, риторичні запитання, котрі Йоан Золотоуст використовує у своїх проповідях для посилення морального заклику. Також подано такі логічні моделі переконання, як індукція, дедукція, аналогія, контраст, що застосовуються в проповідях, та визначено їх роль у формуванні соціального імперативу.

Основним джерелом текстів для цього дослідження слугує онлайн-бібліотека *Bibliothek der Kirchenväter* (BKV), яка містить обширну добірку творів Отців Церкви в німецьких перекладах. У центрі уваги перебувають проповіді, листи, коментарі, трактати та інші жанри ранньохристиянської літератури. Основу цієї бібліотеки становлять три історичні серії видань, що були опубліковані у видавництві Kösel-Verlag (Кемптен і Мюнхен) на початку XX століття [1]. Особливу цінність мають переклади творів Йоана Золотоуста, здійснені з грецьких оригіналів.

У BVK представлено низку важливих праць візантійського проповідника в німецькомовній інтерпретації. Серед них – «*Über das Priestertum*» (лат. *De sacerdotio*), шість книг про священство, перекладених Йоганном Хризостомусом Бауером (BKV I/27, 1916); «*Kommentar zum Evangelium des hl. Matthäus*» (90 гомілій на Євангеліє від Матвія), також у перекладі Бауера (BKV I/23, 1915); «*Homilien über die Buße*», гомілії про покаяння, перекладені Хризостомусом Міттерруцнером (BKV I/3, 1890); а також коментар до Послання до Римлян, опублікований у 1922 році (BKV I/39), без зазначення перекладача [1].

Результати. Йоан Золотоустий (бл. 347–407), якого Східна Церква особливо вшановує, вважається одним із ключових діячів становлення Константинопольського патріархату. Почесне ім'я «Хризостом» (з грец. Χρυσόστομος – «золотоустий», нім. *Johannes Chrysostomus*, а також *Goldmund*) богослов отримав у VI столітті завдяки винятковій майстерності християнського красномовства. Хоча відомостей про його життя збереглося небагато, деякі деталі можна знайти в діалозі між Палладієм і дияконом Теодором [пор. 8]. Проповіді Золотоустого вирізняються глибоким знанням Святого Письма, соціально-етичною загостреністю та активним закликом до втілення християнського милосердя в повсякденному житті [пор. 6]. Такі проповіді, як «*Über das Almosen*» та «*Über Lazarus*», є особливо цінними для наукового дослідження, адже демонструють, як милостиня функціонує не лише як акт співчуття, а як складова частина християнського уявлення про людину і соціальну справедливість.

У проповіді Йоана Золотоуста до 1 Кор 16: 1–4 чітко простежуються поєднання риторичних і логічних стратегій **переконання**, спрямованих на формування моральної свідомості слухачів і спонукання до конкретної соціальної дії – милосердя щодо вбогих. Однією з найсильніших стратегій є звернення до почуттів слухачів через виразні образи страждання: «...*die Einen [Armen] waren der Hände, andere der Augen beraubt, wieder andere mit unheilbaren Geschwüren und Wunden über und über bedeckt*» [9]. Цей емоційний заклик (**Pathos**) покликаний пробудити співчуття, моральне обурення та сором у слухачів, які залишаються байдужими. Ефект досягається через натуралістичне описання тілесних страждань, що апелює до зорового уявлення. До цього ж автор подає себе як очевидця, а не як абстрактного мораліста. Цим він підсилює власну авторитетність і моральну довіру в очах громади. Таке особисте свідчення (**Ethos**) формує зв'язок між проповідником і слухачем. В основному проповідь базується на біблійному тексті (1 Кор 16: 1–4), де апостол Павло закликає до збору пожертв для бідних. Золотоуст застосовує цю логіку до тогочасної ситуації. Доброчинність зображується не просто як моральний жест, а як обов'язок християнина – аргумент із високою переконливістю для слухачів (**Logos**), які орієнтуються на Святе Письмо.

Через такий **контраст** між убогими і слухачами формується внутрішній конфлікт і відчуття провини в реципієнта. Такий прийом закликає до доброчинності як морального обов'язку і ставить їх перед екзистенційним вибором: діяти чи залишитися байдужим.

Йоан Золотоустий заперечує упереджене ставлення до бідних як до соціально низьких людей і підносить їх до статусу святих (*Heilige*). За допомогою **редефініції** понять для формування нового уявлення християнський ритор свідомо не називає бідних «жебракками» (*Bettler*), а підкреслює їх гідність словом «святі»: *«Und er [Paulus] sagt nicht: was die Sammlung für die Bettler oder für die Armen betrifft, sondern: für die Heiligen. <...> Zugleich gibt er den Gebern in versteckter Weise noch eine andere Lehre: sie sollten wegen dieses Auftrages nicht hochmütig werden und sich nicht überheben, als ob es geringe und verächtliche Leute wären, denen sie ihre Gaben reichten; sie sollten vielmehr wohl wissen und sich überzeugt halten, daß diejenigen, welche eines Anteils in ihren Nöten wert befunden würden, eben dadurch einer großen Ehre teilhaftig würden»* [9].

Часто Золотоуст закликає шукати і знаходити Бога в ближньому. Та в цьому сенсі він стверджує, що не можна ставити себе перед ближнім як рівного, але треба ставити себе під ним як меншого. Така **інверсія статутів** (зміна акценту на духовний вимір гідності) вказує, що благодійник (*Spender*) має бачити в бідному не нижчого, а такого, хто дарує йому шанс духовного росту. При цьому християнський мислитель ставить риторичне питання про те, хто вважається більш милосердною людиною: жертводавець чи бідний. Тут бідний навіть виступає суб'єктом благодійної діяльності, адже дає можливість багатому через милостиню досягнути Царство Боже, коли багатий допомагає бідному матеріально: *«Wenn man freudigen Herzens gibt, so daß man sich dabei weniger als Spender, denn als Empfänger betrachtet, so ist das gleichsam ein neues Almosen. <...> Es sind ja nicht die Armen, die den meisten Nutzen davon haben, sondern wir selbst sind es, und was wir erhalten, ist mehr, als was wir geben»* [9]. Таким чином, обидві сторони творять добро. Для Золотоуста важливо, щоб добра дія не була односторонньою і поблажливо спрямованою на бідних. **Парадокс взаємності** є логічним прийомом для підкреслення взаємності милосердя. Через комбінування **раціональної аргументації** та **емоційного апелювання** автор емоційно та логічно підсилює наголос на добровільності й радості. Милостиня цінна не лише як дія, а як прояв радості й любові в даруванні.

Отже, бідні постають для Золотоуста як *«geistliche Geber»* (духовні жертводавці/благодійники). Через милостиню (*das Almosen*) заохочується не лише християнська дія, але й християнське вдосконалення. Золотоуст любить демонструвати це через **метафори**, такі як «одяг душі» (*Kleidung der Seele*). Тут увагу зосереджено на трансформації людського сприйняття, в якому милостиня слугує важливим джерелом духовного збагачення.

Через такі ідеї візантійський проповідник прагне змінити мислення людей. Він намагається зруйнувати укорінений, обмежений погляд на бідних як на представників нижчого соціального класу і розширити його до євхаристійної перспективи страждання самого Христа: *«Du hast aber, wenn du die Saat des Almosens ausstreust, nicht etwa Güter derselben Art, sondern weit höherer Art zu erwarten und legst dein Geld in die Hände Christi, – wer da zögere, kalt und starr bleibt, seine Armut vorschützt, der ist ein Thor!»* [9]. Бідні виступають спасителями, а їхні страждання ототожнюються з муками Ісуса. Цей євхаристійний вимір у розумінні кожної людини виявляється фундаментальним для соціальної переорієнтації.

Йоан Золотоуст майстерно апелює, посилаючись на авторитет апостола Павла, щоб обґрунтувати каритативну практику як норму. Милосердя постає не як спонтанний акт, а як внутрішня дисципліна (*Habitus*), що формується через регулярну практику і стає особою чеснотою (*Tugend*).

Особливо сильним є поєднання богословської аргументації з емоційною риторикою, як у піднесеному описі неділі: «*Denn an diesem Tage ist der Tod zunichte gemacht, der Fluch hinweggenommen...*» [9]. Тут Золотоуст застосовує **риторичний пафос (pathos)**, щоб посилити моральний імператив: неділя, як день оновлення й радості, має бути також днем жертвності. Через вислів «*durch reichliche Spenden an unsere mittellosen Brüder*» [9] він закликає до конкретної дії, роблячи пожертву частиною християнського способу життя.

Ритором не встановлено жодної суми, щоб бідні також могли брати участь у благодійності, оскільки дохід у всіх різний. Вирішальним фактором є сам благодійний вчинок. З метою популяризації матеріального збору для нужденних Золотоуст своєю яскравою промовою вводить у людську свідомість поняття «*heiligen Geldes*» (святих грошей) з благодійною метою.

Активно застосовані в проповідях **риторичні образи, побутові аналогії та логічні порівняння**. Така стратегія полягає в тому, щоб зробити пожертву не лише моральним обов'язком, а й раціонально обґрунтованим засобом духовного розвитку Золотоуст вдається до **аналогії** з імператорською скарбницею, створюючи логічний аргумент із власної, так званої духовної безпеки: «*Denn wie das in den kaiserlichen Schatzkammern hinterlegte Geld eines Bürgers um des kaiserlichen Geldes willen ebenfalls ganz sicher aufgehoben ist, ebenso wird auch in deinem Hause das Armengeld <...> zur Sicherung deines eigenen Geldes dienen*» [9]. Цей прийом наочно демонструє, що милосердя стає інвестицією в духовну й матеріальну стабільність.

Далі проповідник посилює емоційний вплив, наділяючи дім сакральною функцією: «*So sei denn eines jeden Haus wie eine Kirche, nämlich ein Aufbewahrungsort für heilige Schätze!*» [9]. Таке **ототожнення** дому з Церквою отримує риторичне підсилення, коли пожертва перетворює побутовий простір на святе місце. Апогеєм переконання стає образ духовного захисту: «*Durch dieses Armengeld sind die Häuser besser beschirmt als durch Schild, Speer und andere Waffen...*» [9]. Таким чином, Золотоуст поєднує **логіку, метафору і символіку**, щоб утвердити думку: милосердя – це не лише акт добра, а й джерело духовної безпеки та освячення простору життя.

Інший імператив богослова стосується зосередження на пізнанні Бога в ближньому, а не на «*scharfen Prüfung*» (критичному огляді) способу життя іншого. Головна теза полягає в тому, що милосердя не повинне залежати від попередньої перевірки гідності реципієнта, бо така перевірка веде до втрати нагоди чинити добро. Тут логічна стратегія виявляється в застереженні проти надмірної раціоналізації милосердя: «*Wenn wir vorher das Leben der Armen genau untersuchen wollen, dann werden wir uns nie eines Menschen erbarmen...*» [9]. Золотоуст аргументує, що надмірна допитливість і контроль призводять до відмови доброчинності, коли добрі справи відкладаються, втрачається нагорода, а зусилля стають марними.

Ритор часто вживає заклик (**exhortatio**), звертаючись безпосередньо до слухачів: «*Darum ermahne ich euch, daß ihr doch aufhöret, euch so überflüssige Mühe zu machen*» [9]. Завдяки цьому формується **емоційне напруження**, а заклик жертвувати «з великою щедрістю» (*mit großer Freigebigkeit*) звучить як моральна вимога: «*...damit auch wir am Tage des Gerichtes die Fülle des Erbarmens und der Liebe bei Gott finden mögen*» [9]. Золотоуст комбінує **логіку наслідків** із **риторикою заклику** та **обіцянкою Божого милосердя**, щоб переконати вірян у доцільності безумовної та щедрої допомоги бідним як шляху до власного спасіння.

Йоан Золотоуст поєднує логіку прикладу (**analogia**) з риторикою образу (**allegoria**) як засіб логічного й емоційного переконання. Для прикладу, він порівнює соціальні ролі

багатих і бідних із театром та театральними масками (*Theater, Masken*), демонструючи, що зовнішній статус не відображає істинної цінності людини. Це дозволяє ритору деконструювати суспільні уявлення про багатство й бідність як абсолютні категорії: «*Hier auf Erden geht es nämlich wie in einem Schauspiel. Ihr seht im Theater mitten am Tage auf lauter Täuschung beruhende Darstellungen. Das Maskengesicht täuscht; aber es kann den Charakter und die Stellung des Menschen, deren Wirklichkeit es widerspricht, nicht zur Lüge machen*» [9]. Цим порівнянням автор руйнує уявлення про багатство як ознаку щастя чи моральної переваги. Він показує, що за зовнішнім блиском може ховатися духовна убогість: «*Die Masken sind abgelegt, die Täuschung ist vorüber, die Wahrheit tritt zu Tage*» [9].

Логічно Золотоуст виводить ідею, що багаті фактично є грабіжниками, адже вони тримають у своїй власності те, що належить бідним. Цей елемент **порівняння** підвищує важливість справедливості в розподілі благ: «*<...>, die Reichen das Eigentum der Armen besitzen*» [9].

З позиції християнських цінностей Отець Церкви наголошує на чесноті простоти, яку можна побачити вже на прикладі Ісуса Христа. Навіть Свята риза Христа вказує на поєднання простоти у внутрішній і зовнішній формі. Золотоуст комбінує **логічне пояснення біблійного тексту з етичним висновком**, щоб посилити соціальне переконання, що простота – це не нестача, а свідомо чеснота, гідна наслідування. У проповідницькому дискурсі це стає риторичною стратегією **прикладу (exemplum Christi)**.

Чеснота простоти також стає моральним імперативом. У своїй *Matthaeum homiliae XLV* проповідник називає людей, залежних від матеріальних благ, «*Sklaven [unseres] Geldes*» (рабами [наших] грошей): «*Andere haben ihr eigenes Leben hingegeben und ihr Blut vergossen; du willst nicht einmal deinen Überfluß für das Himmelreich, für so herrliche Siegeskränze opfern!*» [3: 45. Homilie]. У наведеному уривку простежується критика надмірного накопичення та визнання важливості справедливого розподілу. Такий підхід дозволяє переконати слухачів переглянути власне ставлення до власності й зробити її інструментом добра.

З одного боку, Золотоуст попереджає про руйнівний вплив накопичення, а з іншого боку, проповідник визнає, що відмовлятися від прибутків не потрібно, якщо вони використовуються для допомоги ближнім: «*Keiner sei von dieser Abgabe frei, keiner gehe dieses Gewinnes verlustig, jeder ohne Ausnahme gebe seinen Beitrag*» [9]. Така **дихотомія** підкреслює, що власність стає конструктивною, лише коли використовується на благо інших, що створює продуктивні умови як для даючого, так і для отримувача. Золотоуст розрізняє між матеріальними речами, які належать Богові (*Eigentum Gottes*), та свободою (*Freiheit*), що є виключною прерогативою людини.

За допомогою **риторичного парадоксу** Золотоуст стверджує, що сміливе визнання своєї залежності від Божої благодаті дає ще більшу нагороду від Бога: «*Bekenne, dass es nur eine Gnade ist, wenn du gerettet wirst, dann wird Gott sich als deinen Schuldner bekennen, nicht wegen deiner guten Werke, sondern auch ob solcher edlen Gesinnung*» [3: 3. Homilie]. Це посилює ідею, що смиренність і відсутність самопохвали за власні добрі вчинки є вищими в очах Бога, ніж власні заслуги.

Щоб досягти рівності на християнських засадах, Золотоуст намагається розвивати обцинну свідомість. Слова «*mein*» (моє) і «*dein*» (твоє) чужі досконалій моделі людського життя і характеризуються Золотоуостом як «*frostig*» (заморожені): «*Also Gütergemeinschaft*

ist mehr die adäquate Form unseres Lebens als Privatbesitz, und sie ist naturgemäß» [4]. Автор закликає, що про своїх рідних треба піклуватися, як про ближніх.

Подання **контрасту** підкреслює ідею, що зовнішні ритуали та жертви не мають сенсу без внутрішнього морального очищення і праведних вчинків. Ритор заохочує слухачів до самоаналізу, зокрема ставить риторичне питання про сенс золотої чаші на вівтарі, якщо одночасно обкрадені потребуючі: *«Fliehen wir also diesen Abgrund und glauben wir nicht, es genüge zu unserem Heile, einen goldenen, mit Edelsteinen besetzten Kelch für den Altar zu opfern, nachdem wir zuvor Witwen und Waisen beraubt haben»* [3: 50. Homilie].

Сакраментальний зв'язок між здійсненням Євхаристії та каритативним служінням можна простежити в багатьох проповідях Золотоустого. Так, у своєму коментарі на Євангеліє від Матвія (5, 23 і далі) він підкреслює любов і примирення (*Liebe und Versöhnung*) як неодмінні елементи дияконічного служіння або як *«das höchste aller Opfer»* (найвища з усіх жертв) перед звершенням Євхаристії: *«Durch all das zeigt er [der Herr] klar und deutlich, dass diejenigen nicht vor diesen Opfertisch treten dürfen, die gegenseitig Feindschaft im Herzen tragen»* [3: 16. Homilie].

Схожу позицію можна знайти і в проповіді на Друге послання до Тимофія: *«Hat sich aber die Seele einmal in die gute Gewohnheit hineingelebt, dann ist es ihr unmöglich, vor den Altar hinzutreten ohne vorherige Übung derselben [der diakonischen Tat]»* [4: 6. Homilie]. Золотоуст закликає вірних в Антіохії вийти з вівтаря Євхаристії і прийти до «вівтаря убогих» (*Altar der Armen*). Ідеться про продовження служіння Ісусу Христу в образі бідних. Таким чином, таїнство Євхаристії переноситься в повсякденне життя, а літургія залишається важливою формою богослужіння. Цей підхід сприяє створенню цілісного образу християнського життя, де ритуали, як-от Євхаристія, тісно переплітаються з реальними вчинками милосердя, що підкріплюють духовну практику і моральне очищення.

Крім цього, ритуали для Золотоуста є важливими, але вони не є кінцевою метою; справжнє християнське життя повинно проявлятися в діях любові та милосердя. Одним із прикладів цієї ідеї є його зауваження щодо святкування Суботи: *«Was hat also derjenige den Sabbat nötig, der fortwährend Feiertag hat, dessen Leben sich im Himmel bewegt?»* [3: 39. Homilie]. Золотоуст вказує, що якщо людина живе постійно в єдності з Богом через молитву, добрі справи та служіння іншим, вона не потребує зовнішніх формальних свят, оскільки її життя вже є святом.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує, що проповідницький дискурс Йоана Золотоуста характеризується цілісною системою риторичних і логічних стратегій, спрямованих на формування соціально-морального переконання. У німецькомовних перекладах його гомілетичних творів простежується системне застосування класичних риторичних засобів – метафори, парадоксу, антитези, риторичного запитання – у поєднанні з логічними побудовами, зокрема аналогіями, силогізмами та контрастами. Такі засоби посилюють аргументацію й сприяють моральному впливу на адресата.

Особливу увагу Золотоуст приділяє соціально-етичній проблематиці: питанням милостині, милосердя, справедливості, взаємної відповідальності в межах християнської громади. Його проповіді вирізняються не лише богословською насиченістю, а й риторичною ефективністю, зумовленою пастирською інтенцією та адаптацією аргументації до очікувань слухача. Отже, Йоан Золотоуст постає як представник християнської риторики, що поєднує богословську рефлексію з практикою морального впливу, формуючи через мовні й логічні засоби потужний інструментарій соціального переконання.

Література:

1. Bibliothek der Kirchenväter. URL: <https://bkv.unifr.ch/de> (дата звернення: 04.05.2025).
2. Breuer J. Rhetorik im Christentum. *Handbuch Antike Rhetorik* / Hrsg.: M. Erler, C. Tornau. Berlin, Boston, 2019. S. 513–536. <https://doi.org/10.1515/9783110318234-020> (дата звернення: 04.05.2025).
3. Des heiligen Kirchenlehrers Johannes Chrysostomus Erzbischofs von Konstantinopel Kommentar zum Evangelium des hl. Matthäus. *Bibliothek der Kirchenväter* / übers. von J.C. Baur. Kempten, München, 1915. Bd. 23. URL: <https://bkv.unifr.ch/de/works/cpg-4424/versions/kommentar-zum-evangelium-des-hl-matthaus-bkv> (дата звернення: 04.05.2025).
4. Des heiligen Kirchenlehrers Johannes Chrysostomus Homilien über den zweiten Brief an Timotheus. *Bibliothek der Kirchenväter* / übers. von J. Wimmer. Kempten, 1883. Bd. 74. URL: <https://bkv.unifr.ch/de/works/cpg-4437/versions/homilien-uber-den-ii-brief-an-timotheus-bkv/divisions/27> (дата звернення: 04.05.2025).
5. Illert M. Johannes Chrysostomus und das antiochenisch-syrische Mönchtum: Studien zu Theologie, Rhetorik und Kirchenpolitik im antiochenischen Schrifttum des Johannes Chrysostomus. Zürich : Pano, 2000. 118 S.
6. Ivanyuk L. Das gesellschaftsdiakonische Engagement der Kirchen im Transformationsprozess der Ukraine. Band 29. Hamburg : Verlag Dr. Kovač, 2023. 474 S.
7. Lausberg H. Handbuch der literarischen Rhetorik. Eine Grundlegung der Literaturwissenschaft. 4. Aufl. Wiesbaden : Franz Steiner Verlag, 2008. 989 S.
8. Palladius. The dialogue of Palladius concerning the life of Chrysostom. London : Society for Promoting Christian Knowledge, 1921. 213 p.
9. Über das Almosen. Ausgewählte Schriften des heiligen Chrysostomus, Patriarch von Konstantinopel. *Bibliothek der Kirchenväter* / übers. von M. Schmitz. Kempten, 1879. Bd. 13. URL: <https://bkv.unifr.ch/de/works/cpg-4328-4334-4882-4879-4635-4340-4342-4343-4382-4995-4396-4398-4528/versions/ausgewahlte-reden-bkv-2/divisions/74> (дата звернення: 04.05.2025).
10. Мафтин Л.В. Риторика : навч.-метод. посібник ; укл. Л. Мафтин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 344 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/lnshi73/0054107.pdf> (дата звернення: 05.05.25).
11. Розумна Ю.В. Образи священництва та чернецтва у творах Йоана Золотоустого: риторика та історична дійсність. *Наукові записки НАУКМА. Філософія та релігієзнавство* 2023. № 11–12. С. 114–121. URL: <https://doi.org/10.18523/2617-1678.2023.11-12.114-121> (дата звернення: 05.05.25).

References:

1. Bibliothek der Kirchenväter [Library of the Church Fathers]. Retrived from: <https://bkv.unifr.ch/de> (Accessed: 04.05.2025). [in German].
2. Breuer, J. (2019). Rhetorik im Christentum [Rhetoric in Christianity]. M. Erler & C. Tornau (Hrsg.), *Handbuch Antike Rhetorik* (с. 513–536). De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110318234-020> (Accessed: 04.05.2025). [in German].
3. Des heiligen Kirchenlehrers Johannes Chrysostomus Erzbischofs von Konstantinopel Kommentar zum Evangelium des hl. Matthäus [Commentary on the Gospel of St Matthew by the holy archbishop of Constantinople John Chrysostom]. (1915). *Bibliothek der Kirchenväter* (J. C. Baur, Übers.; Bd. 23). Kempten. Retrived from: <https://bkv.unifr.ch/de/works/cpg-4424/versions/kommentar-zum-evangelium-des-hl-matthaus-bkv> (Accessed: 04.05.2025). [in German].
4. Des heiligen Kirchenlehrers Johannes Chrysostomus Homilien über den zweiten Brief an Timotheus [Homilies of the Holy Father John Chrysostom on the Second Letter to Timothy]. (1883). *Bibliothek der Kirchenväter* (J. Wimmer, Übers.; Bd. 74). Kempten. Retrived from: <https://bkv.unifr.ch/de/works/cpg-4437/versions/homilien-uber-den-ii-brief-an-timotheus-bkv/divisions/27> (Accessed: 04.05.2025). [in German].
5. Illert, M. (2000). Johannes Chrysostomus und das antiochenisch-syrische Mönchtum: Studien zu Theologie, Rhetorik und Kirchenpolitik im antiochenischen Schrifttum des Johannes Chrysostomus [John Chrysostom and Antiochian-Syrian Monasticism: Studies on Theology, Rhetoric and Church Politics in the Antiochian Writings of John Chrysostom]. Pano, 118. [in German].

6. Ivanyuk, L. (2023). Das gesellschaftsdiakonische Engagement der Kirchen im Transformationsprozess der Ukraine [The social-diaconal engagement of the churches in Ukraine's transformation process]. Band 29. Verlag Dr. Kovač, 474. [in German].
7. Lausberg, H. (2008). Handbuch der literarischen Rhetorik. Eine Grundlegung der Literaturwissenschaft [Handbook of Literary Rhetoric. A foundation of literary studies]. (4. Aufl.). Franz Steiner Verlag, 989. [in German].
8. Maftyn, L. (2020). Rytoryka : navch.-metod. posibnyk [Rhetoric: a study guide]. Chernivets. nats. un-t im. Yu. Fedkovycha, 344. Retrived from: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi73/0054107.pdf> (Accessed: 05.05.25). [in Ukrainian].
9. Palladius. (1921). The dialogue of Palladius concerning the life of Chrysostom. Society for Promoting Christian Knowledge, 213. [in English].
10. Rozumna, Y. (2023). Images of priesthood and monasticism in the works of john chrysostom: rhetoric and historical reality. Naukovi zapysky NaUKMA. Filosofiia ta relihiieznavstvo (11–12), P. 114–121. Retrived from: <https://doi.org/10.18523/2617-1678.2023.11-12.114-121> (Accessed: 05.05.25). [in English].
11. Über das Almosen. Ausgewählte Schriften des heiligen Chrysostomus, Patriarch von Konstantinopel [On Charity. Selected writings of St Chrysostom, Patriarch of Constantinople]. (1879). Bibliothek der Kirchenväter (M. Schmitz, Übers.; Bd. 13). Kempten. Retrived from: <https://bkv.unifr.ch/de/works/cpg-4328-4334-4882-4879-4635-4340-4342-4343-4382-4995-4396-4398-4528/versions/ausgewahlte-reden-bkv-2/divisions/74> (Accessed: 04.05.2025). [in German].